

Wie is TitanE

Stichting TitanE is een landelijke vrijwilligersorganisatie die zich inzet voor Armoedebestrijding door Duurzame ontwikkeling op de Molukken.

TitanE betekent brug. De stichting werkt aan het vergroten van maatschappelijke bewustwording en meningsvorming onder de Molukse gemeenschap in Nederland.

TitanE werkt samen met dertien Molukse zelforganisaties die gezamenlijk twintig particuliere initiatieven op het terrein van ontwikkelingssamenwerking op de Molukken ontplooiën. Samen vormen zij het Landelijk Netwerk Kamboti van TitanE.

Visie

TitanE streeft naar een duurzame en rechtvaardige samenleving op de Molukken, waarin sprake is van een rechtvaardige verdeling van basisvoorzieningen en natuurlijke hulpbronnen.

Missie

Door ondersteuning en bevordering van voorlichtings- en bewustwordingsactiviteiten op het gebied van mondiale vraagstukken, streeft TitanE naar een actieve betrokkenheid bij ontwikkelingssamenwerking met de Molukken - met de focus op een gelijke verdeling van hulpbronnen en de toegang tot basisvoorzieningen zoals onderwijs, schoondrinkwater en gezondheidszorg.

Bij het gebruik maken van aanwezige energiebronnen en het verder ontwikkelen van de traditionele landbouw en visserij wordt de balans in het milieu (ecologische duurzaamheid) in het oog gehouden.

TitanE: ontwikkeling periode 2000-2015

Stichting TitanE opereerde van 1969 tot 1998 onder de naam Stichting Rela 69. TitanE is in 2000 ontstaan uit een fusie van twee organisaties.

Vanaf 2000 houdt TitanE zich bezig met non-profit activiteiten - met als doel een bijdrage te leveren aan de armoedebestrijding. De Millenniumdoelstellingen worden hierbij als richtsnoer gehanteerd.

In de periode van 2000-2015 heeft TitanE een trackrecord opgebouwd van 75 gerealiseerde projecten op de Molukken op het gebied van ontwikkelingssamenwerking - met medefinanciering van Oxfam/Novib, en het laatste decennium van Cordaid.

Sinds 2011 staat TitanE met haar activiteiten op het terrein van ontwikkelingssamenwerking op een kruispunt. In 2011 heeft RiDi Consultancy Stichting TitanE doorgelicht en geëvalueerd. In het rapport *'Verbondenheid verzilverd?!'* wordt TitanE omschreven als een flexibele, slagvaardige organisatie met een scherp oog voor actuele politieke en maatschappelijke ontwikkelingen. De keerzijde van haar wendbaarheid en slagvaardigheid is de afhankelijkheid van een kleine groep toegewijde vrijwilligers. Als TitanE geen aandacht besteedt aan het inbedden van haar kennis en ervaring in de organisatie en het verduurzamen van haar interne organisatiebeleid, zal haar meerwaarde verloren gaan. Het opzetten van het Landelijk Netwerk Kamboti in 2012, uitgegroeid tot twintig particuliere initiatieven van dertien Molukse ontwikkelingsorganisaties, markeert de eerste stap om de interne TitanE-organisatie te verbreden en te versterken.

Binnen deze constructie fungeren de netwerkorganisaties / projecthouders als stakeholders met een grote mate van autonomie. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de uitvoering en de aansturing van de projecten berust bij de samenwerkende projecthouders middels de projectgroep Kamboti. Deze projectgroep, gefaciliteerd en ondersteund door Stichting TitanE, ondersteunt en begeleidt de samenwerkende organisaties bij de aansturing van de projecten. In samenwerking met de projecthouders heeft de projectgroep Kamboti tot taak de kwaliteit van de projecten te waarborgen. Dit doet zij via een PME-programma (Plannen, Monitoren en Evalueren), waarin de criteria voor de PME-cyclus en de meetmomenten nader worden vastgesteld.

Tegelijkertijd is - in lijn met het rapport '*Verbondenheid verzilverd?!*' - met het oog op verdere professionalisering van de TitanE-organisatie het zwaartepunt sinds 2011 verschoven naar het projectenfonds, de fondsenwerving en capaciteitsversterking, geënt op een meer programmatische benadering. Er vindt dan ook geen individuele inhoudelijke projectondersteuning meer plaats.

Aangrijpingspunten van beleid: Naar een nieuwe agenda van samenwerking

In het veranderende landschap van ontwikkelingssamenwerking - met de bijbehorende overheidsbezuinigingen in het Noorden én de prominentere rol van organisaties in het Zuiden - vragen de ontwikkelingen op Maluku om een nieuwe agenda van samenwerking, gericht op het bevorderen van duurzame groei. Met haar programma's wil TitanE op deze ontwikkelingen inspelen door activiteiten te stimuleren die goed zijn voor mens en milieu, werkgelegenheid creëren, en gepaard gaan met de overdracht van kennis en vaardigheden. Voor duurzame ontwikkeling geldt een eerlijke verdeling van kansen voor toegang tot maatschappelijke goederen en diensten als een noodzakelijke voorwaarde. Economische groei vertaalt zich immers niet vanzelfsprekend en overal in banen, toegang tot goed onderwijs, schoon drinkwater en gelijke rechten voor vrouwen. Daarbij komt dat veel mensen op de Molukken nog steeds zijn aangewezen op werkzaamheden in de informele sector. Dat maakt hen kwetsbaar en moeilijk bereikbaar. Dit geldt in het bijzonder voor vrouwen. In dit streven is het dan ook cruciaal dat positieve maatschappelijke processen de ruimte krijgen. Een grotere koopkracht aan de onderkant van de samenleving bevordert bedrijvigheid en brengt economische dynamiek op gang. Daarnaast blijft waakzaamheid nodig voor onverdraagzaamheid jegens individuen en groepen met een andere cultuur en/of religie.

Het beleid van TitanE staat vooral in het teken van armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling, vertaald in de volgende aangrijpingspunten:

A. Het 100-dorpenplan

Het 100-dorpenplan is een combinatie van basic need en training, geënt op 'Good Governance'. De financiering is afhankelijk van de lokale situatie en de logistieke aspecten. Het budget bedraagt gemiddeld € 30,000,00 per project. Gezien de financiële mogelijkheden past hier enige bescheidenheid. Tevens dient in samenhang met het fysieke gedeelte rekening te worden gehouden met de klimatologische omstandigheden. Anno 2015 is het klimaat in de Molukken vrij extreem: aardverschuivingen en overstromingen zijn aan de orde van de dag.

B. Sociaal Ondernemen

In 2011 is Stichting TitanE in samenwerking met de Landbouwfaculteit van de Universiteit Pattimura Ambon (UNPATTI) begonnen met verkennende activiteiten op het terrein van economische ontwikkeling - met sociaal ondernemerschap als uitgangspunt. Deze verkennende activiteiten waren ingegeven door de vraag, op welke wijze de armoedebestrijding in de regio Molukken nieuwe impulsen kan krijgen. De veranderende beleidsomgeving binnen ontwikkelingssamenwerking noopt tot een grondige heroriëntatie op de invulling van activiteiten op het terrein van ontwikkelingsamenwerking. In deze context nemen migratie- en ontwikkelingsprocessen, waarvan het sociaal ondernemen deel uitmaakt, in betekenis toe. De brugfunctie van Molukkers in Nederland is hierbij van cruciaal belang.

C. Netwerkorganisaties van TitanE

Eén van de uitkomsten van het evaluatierapport '*Verbondenheid verzilverd?!*' is de vorming van een Netwerk Kamboti, bestaande uit twintig particuliere initiatieven van dertien Molukse ontwikkelingsorganisaties. Deze organisaties hebben hun eigen prioriteiten en wensen op het gebied van projecten, gericht op hun dorp van herkomst op de Molukken. De projecten van de netwerkorganisaties maken eveneens deel uit van het programma van TitanE.

Programma Sociaal Ondernemen: Het Palaplan

□ Introductie: lokale verankering

Sinds 2010 ondersteunt Stichting TitanE de economische ontwikkeling in de agrarische sector (platteland) op de Molukken, waarbij de ontwikkeling van de nootmuskaatteelt voorop staat. In 2010 is TitanE gestart met het Palaplan (Nootmuskaatplan). In het Palaplan of-programma worden bedrijfsmatige activiteiten gekoppeld aan activiteiten met een non-profit basis. De bedrijfsmatige component geeft een nieuwe dimensie aan de programma's, waarmee Stichting TitanE zich sinds de oprichting in 2000 bezighoudt.

De bedrijfsmatige opzet, die Stichting TitanE voor ogen heeft, betreft de realisering van 'sociaal ondernemerschap' in Maluku, waarbij de bewoners op duurzame wijze hun inkomen kunnen genereren en werkgelegenheid kunnen scheppen. Hierbij wordt primair de focus gericht op de ontwikkeling van de human resources (menselijke hulpbronnen) via capaciteitsversterking door middel van trainingen op maat. In het bijzonder geldt dit voor de boeren op het platteland in Maluku, actief op de eilanden Ambon, Seram, Haruku, Saparua, Nusalaut en de Banda-eilanden, behorend tot de Midden-Molukken.

□ Doel en relevantie in relatie tot de behoeften van de doelgroep

De nootmuskaatteelt vormt van oudsher de kern van de economie op de Molukken - met de nootmuskaatboeren als zelfstandige ondernemers. De uitdaging van zelfstandig ondernemerschap in de sociaal-economische context van de Molukken is juist om het zelfstandig ondernemen op effectieve en kostenefficiënte wijze te verbinden aan sociaal ondernemen, bijvoorbeeld langs de lijn van samenwerking in een maatschap, coöperatie of alliantie.

Per saldo vormt deze uitdaging de voornaamste pullfactor van het Nootmuskaatplan: de economische ontwikkeling van de nootmuskaatboeren ondersteunen - maar wel op basis van verantwoord ondernemen en Fair Trade (Eerlijke handel). Eerlijke handel wordt wereldwijd beschouwd als één van de belangrijkste wapens in de strijd tegen armoede.

Het aantrekkelijke van sociaal ondernemen is dat het niet specifiek gebonden is aan non-profit of for-profit, food of non-food. De publieke en private sector alsook het maatschappelijk middenveld (civil society) nemen juist steeds meer elkaars kleuren aan, wanneer het gaat om het realiseren van maatschappelijke verbeteringen op een financieel duurzame wijze. Hierbij wordt niet alleen gebruik gemaakt van subsidies en donaties. Ook wordt gewerkt aan het genereren van eigen inkomsten door het verkopen van diensten en/of producten aan de 'markt' (organisaties, overheden en individuen).

In dit kader is het van essentieel belang dat aan capaciteitsversterking wordt gewerkt - zowel van de human resources als van de zelforganisatie van de boeren. De capaciteitsversterking wordt bereikt door trainingsprogramma's te organiseren: a) trainingen zoals de invoering van duurzame landbouwmethode, b) de certificering van nootmuskaatboeren op basis van de Global Organic voor de duurzaamheid en c) empowerment/ownership voor de zelfredzaamheid.

□ Noodzaak: de op te lossen problemen en behoeften

De veelal kleinschalig producerende nootmuskaatboeren zijn grotendeels afhankelijk van de Chinese handelaren die op de Molukken vrijwel de gehele handel beheersen. De Chinese handelaren verzamelen de nootmuskaat bij de boeren, volgens vaste patronen.

Tussen de oogstperioden beschikken de kleine boeren nauwelijks over enig inkomen. Om in hun dagelijkse levensbehoefte te kunnen voorzien en de kosten voor schoolgaande kinderen te kunnen betalen, moeten zij geld lenen. Ook voor het onderhoud van hun woningen en het doen van de nodige investeringen zijn de nootmuskaatboeren aangewezen op leningen. De banken verstrekken de nootmuskaatboeren geen kredieten. Wel kunnen zij voor het afsluiten van leningen altijd terecht bij de Chinese handelaren.

Kredietverlening vindt plaats door prijsafspraken te maken over de verkoop van de nootmuskaat, nog voordat deze is geoogst. De afspraken zijn echter niet gebaseerd op de marktprijzen, maar op lagere, door de handelaren opgelegde prijzen. Daarbij komt, dat deze afspraken op mondelinge basis worden overeengekomen en niet contractueel worden vastgelegd. Dit proces herhaalt zich voortdurend: de kleine nootmuskaatboeren hebben hier het minst profijt van. Van enig economisch voordeel is dan ook nauwelijks sprake.

Het organiseren van boeren is een eerste stap; dit proces dient bottom-up te geschieden. Daarnaast is het nodig om de transitie te maken van een traditionele boer naar een sociaal ondernemer die een maatschappelijk probleem op bedrijfsmatige manier aanpakt. Daarbij is de maatschappelijke winst primair, de financiële winst noodzakelijk om te blijven bestaan, en sociale verandering het ultieme doel.

In dit proces is het cruciaal dat de aandacht wordt geconcentreerd op de ontwikkeling van de human resources (menselijke hulpbronnen) van de nootmuskaatboeren in Maluku - langs de lijn van capaciteitsversterking door middel van trainingen op maat en 'trainingen on the job'.

□ **Urgentie: de ernst van de situatie**

Reeds vijf eeuwen lang bestaat er een levendige handel in nootmuskaat. Voor de distributie naar andere Europese landen neemt Nederland circa 800 ton nootmuskaat af. Een belangrijk deel hiervan komt uit de Molukken. De nootmuskaatteelt vormt van oudsher de kern van de economie op de Molukken - met de nootmuskaatboeren als zelfstandige ondernemers en voornaamste actoren.

Helaas komt het geld van de specerijenhandel maar voor een klein deel terecht bij de boeren en hun families in de Molukse dorpen. Zo leeft een groot deel van hen (circa 60%) nog onder de armoedegrens - met slechte toegang tot gezondheidszorg, schoon water en scholing.

Om een maatschappelijke waarde als sociale ondernemers te kunnen realiseren, moeten de nootmuskaatboeren ook sturen op 'geld'. Daarvoor is een duurzame financiële strategie een voorwaarde, geflankeerd door een duurzame 'Value Chain' - waarbij de afzet van nootmuskaat naar de lokale markten in Indonesië alsook naar Europa wordt bevorderd.

Het streven is dat de nootmuskaatboeren op basis van Fair Trade **een eerlijke prijs** voor hun product krijgen. Op deze wijze kunnen de nootmuskaatboeren op termijn uit de armoedefuik geraken.

□ **De betrokken actoren (eindbegunstigden, doelgroepen)**

In de Midden-Molukken zijn circa 2000 nootmuskaatboeren actief die op kleinschalige wijze landbouwactiviteiten bedrijven, met een gemiddelde dati of erfgrond van 1,5 tot 2 hectare met 75 tot 100 bomen.

Meer specifiek gaat het in het Pala- of nootmuskaatplan om 500 à 600 boeren in de regio's Taniwel (West-Seram), Tambilou/Teohoru (Midden-Seram), en de Banda-eilanden.

□ De doelstellingen en verwachte resultaten

Doel van het Nootmuskaatplan is de bedrijvigheid van de nootmuskaatboeren op de Molukken te stimuleren. Het faciliteren van sociaal ondernemerschap vormt een tool om hieraan een bijdrage te leveren.

De aanpak is erop gericht een balans te vinden tussen een fysiek trainingsprogramma, gericht op verduurzaming van de landbouw, en een trainingsprogramma, geënt op versterking van de human resources en de zelforganisatie van de boeren. De capaciteitsversterking wordt uitgewerkt langs drie programmalijnen:

- A. **Duurzaamheid**, gestoeld op certificering van de nootmuskaatboeren;
- B. **Zelfredzaamheid**, geënt op versterking van het ownership van de nootmuskaatboeren in het kader van empowerment;
- C. **Continuïteit**, met de focus op vergroting van de landbouwproductiecapaciteit via agroforestry.

De drie programma-componenten worden geïntegreerd uitgevoerd in een “**Veldschool**”, en vormen de basis voor de ontwikkeling van Fair Trade. Hierbij staat de nootmuskaat als één van de belangrijkste landbouwproducten naast de kruidnagelteelt van de Molukken centraal.

De opzet in 2015 is bovengenoemde (deel)programma's te implementeren binnen één veldschool: eerst in de regio Taniwel (West-Seram). Later dit jaar zullen de volgende locaties/regio's aan bod komen: de Banda-eilanden, en Tambilou/Teohoru (Midden-Seram). Per regio zijn naar schatting 150-200 deelnemende boeren bij de veldschool betrokken.

Op langere termijn wordt gemikt op de operationalisering van 10 veldscholen in verschillende regio's op de Molukken, waar nootmuskaat en kruidnagel in combinatie met groente worden verbouwd conform het principe van agroforestry. In de Molukken wordt circa 60% van de groente ingevoerd vanuit de andere provincies van Indonesië.

□ De effecten: direct en indirect

In 2013 hebben circa 60 Molukse boeren een coöperatie opgezet, met als doel om een eerlijke prijs te ontvangen voor een eerlijk product. De groep is bezig met het verwerven van het Fair Trade-label. De droom van een eerlijke prijs voor nootmuskaat en andere specerijen reikt verder dan deze boerencoöperatie. De boer, als sociaal ondernemer, is immers niet een alleenstaand individu. Hij is nauw verbonden met zijn familie en zijn dorp. Voor een duurzame ontwikkeling van de Molukse dorpen zijn financiële middelen nodig, die kunnen worden opgebracht met behulp van het Palaplan. Op zijn beurt is het Palaplan afhankelijk van de nodige ervaring en krachten van de gemeenschappen, waarin het wordt geïmplementeerd.

Zoals al gezegd, hebben 500 à 600 boeren in de regio's Taniwel (West-Seram), Tambilou/Teohoru (Midden-Seram), en de Banda-eilanden direct profijt van het Palaplan. Indirect zijn 1.500 tot 2.000 familieleden/dorpsbewoners hierbij betrokken.

□ Duurzame groei

De ontwikkelingen op de Molukken vragen om een nieuwe agenda en vormen van samenwerking: activiteiten die aandacht besteden aan de balans tussen mens en milieu, de economische groei een impuls geven, werkgelegenheid creëren en gepaard gaan met de overdracht van kennis en vaardigheden (capaciteitsversterking).

Kortom: activiteiten die breed worden gedragen door de Molukkers hier in Nederland én daar in Maluku, en leiden tot continuïteit, zelfredzaamheid en duurzaamheid.

□ **Financiering: benodigd budget**

De financiering van het totale Palaprogramma is gebaseerd op het principe van cofinanciering. Het benodigde budget voor het programma capaciteitsversterking van nootmuskaatboeren in drie regio's bedraagt € 105.000,00 = € 35.000,00 per regio. 50% hiervan wordt gefinancierd door Cordaid Nederland, 50% (€ 52.500,00) dient te worden opgebracht door Stichting TitanE (matchfunding). Tot dusver is circa 50% van de eigen bijdrage = € 26.000,00 gerealiseerd.

Wilt u het Palaplan financieel ondersteunen? Uw bijdrage is van harte welkom!

Kamboti-programma: symbool voor een nieuwe agenda van samenwerking

Op 28 oktober 2014 heeft Cordaid het groene licht aan Stichting TitanE gegeven voor medefinanciering van het Kamboti-programma 2014/2015: na een lange voorbereidingsperiode zijn in januari 2015 de eerste tien van twintig projecten in het kader van het Kamboti-programma daadwerkelijk van start gegaan.

□ Een nieuwe agenda van samenwerking

De Kamboti is een traditioneel draagmandje, gemaakt van gevlochten palmladeren. Op Seram wordt het mandje voornamelijk gebruikt om sagomeel te bewaren. Maar ook andere landbouwproducten worden daarin bewaard. Tevens staan de gevlochten palmladeren symbool voor de hechtheid van de samenleving.

In Nederland is de naam Kamboti gekoppeld aan een netwerk van particuliere initiatieven (PI's) van Molukse ontwikkelingsorganisaties, gefaciliteerd en ondersteund door Stichting TitanE. Kamboti is in dit verband een metafoor voor de onderlinge verwantschap van particuliere initiatieven die hun krachten hebben gebundeld in een netwerkorganisatie: initiatieven met een diversiteit aan dorpen en eilandenorganisaties. Nu bevat het Kamboti-programma twintig projecten, waarin vijftien projecthouders samenwerken.

In het veranderende landschap van ontwikkelingssamenwerking - met de bijbehorende overheidsbezuinigingen in het Noorden én de prominentere rol van organisaties in het Zuiden - vragen de ontwikkelingen op Maluku om een nieuwe agenda van samenwerking, gericht op het bevorderen van duurzame groei. Het Kamboti-programma wil op deze ontwikkelingen inspelen door activiteiten te stimuleren die goed zijn voor mens en milieu, werkgelegenheid creëren, en gepaard gaan met de overdracht van kennis en vaardigheden.

□ Verbondenheid verzilverd

Het Kamboti-programma volgt de aanbevelingen van het rapport '*Verbondenheid verzilverd?!*', opgesteld door RiDi Consultancy die in 2011 Stichting TitanE heeft doorgelicht en geëvalueerd. Het opzetten van het netwerk Kamboti markeert de eerste stap om de interne TitanE-organisatie te verbreden en te versterken. Overige maatregelen zijn dat, met het oog op verdere professionalisering, de focus komt te liggen op het projectenfonds, fondsenwerving en capaciteitsversterking. Binnen het projectenfonds richt TitanE zich op een meer programmatische benadering: er vindt geen individuele inhoudelijke projectondersteuning meer plaats. Het Kamboti-programma past in dit scenario. Voorts betalen de bij het netwerk aangesloten organisaties contributie aan TitanE.

Kamboti is het eerste concrete resultaat van '*Verbondenheid verzilverd?!*'. Met het Kamboti-programma wordt de basis gelegd voor een nieuw strategisch plan voor de komende vier jaar.

□ De pijlers van het Kamboti-programma

Het Kamboti-programma staat vooral in het teken van armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling, vertaald in de volgende aangrijpingspunten:

A. Het 100-dorpenplan

Het 100-dorpenplan is een combinatie van basic need en training, geënt op 'Good Governance'. De financiering is afhankelijk van de lokale situatie en de logistieke aspecten. Het budget bedraagt gemiddeld € 30.000,00 per project. In samenhang met het fysieke gedeelte dient rekening te worden gehouden met de klimatologische omstandigheden. Anno 2015 is het klimaat in de Molukken vrij extreem: aardverschuivingen en overstromingen zijn aan de orde van de dag.

B. Sociaal Ondernemen

In 2011 is Stichting TitanE in samenwerking met de Landbouwfaculteit van de Universiteit Pattimura Ambon (UNPATTI) begonnen met verkennende activiteiten op het terrein van economische ontwikkeling - met sociaal ondernemerschap als uitgangspunt. Deze verkennende activiteiten waren ingegeven door de vraag, op welke wijze de armoedebestrijding in de regio Molukken nieuwe impulsen kan krijgen. De veranderende beleidsomgeving binnen ontwikkelingssamenwerking noopt tot een grondige heroriëntatie op de invulling van activiteiten op het terrein van ontwikkelingssamenwerking. In deze context nemen migratie- en ontwikkelingsprocessen, waarvan het sociaal ondernemen deel uitmaakt, in betekenis toe. De brugfunctie van Molukkers in Nederland is hierbij van cruciaal belang.

C. Netwerkorganisaties van TitanE

Eén van de uitkomsten van het evaluatierapport '*Verbondenheid verzilverd?!*' is de vorming van een netwerk Kamboti, bestaande uit twintig particuliere initiatieven van Molukse ontwikkelingsorganisaties. Deze organisaties hebben hun eigen prioriteiten en wensen op het gebied van projecten, gericht op hun dorp van herkomst op de Molukken. De projecten van de netwerkorganisaties maken eveneens deel uit van het Kamboti-programma.

□ De projectgroep Kamboti

Binnen het raamwerk van het Kamboti-programma fungeren de netwerkorganisaties/projecthouders als stakeholders met een grote mate van autonomie. Dit betekent dat de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de uitvoering en de aansturing van het Kamboti-programma berust bij de samenwerkende projecthouders middels de projectgroep Kamboti. Deze projectgroep, gefaciliteerd en ondersteund door Stichting TitanE, ondersteunt en begeleidt de samenwerkende organisaties bij de aansturing van de projecten. In samenwerking met de projecthouders heeft de projectgroep Kamboti tot taak de kwaliteit van het Kamboti-programma te waarborgen. Dit doet zij via een PME-programma (Plannen, Monitoren en Evalueren), waarin de criteria voor de PME-cyclus en de meetmomenten nader worden vastgesteld.

De projectgroep Kamboti bestaat uit Julia Leihitu, Elie Masela, Charlie Munster (voorzitter), Nus Sapulete, Jomima Tuhehay (secretaris), en Jo Uneputty.

Kritisch toezien en toetsen vormen een onlosmakelijk onderdeel van het Kamboti-programma. Om die reden worden instrumenten als monitoring en evaluatie volledig in het Kamboti-programma ingepast.

Wilt u het Kamboti-programma financieel ondersteunen? Uw bijdrage is van harte welkom!

Overzicht Kamboti-programma 2014-2015

Pos.	Projectomschrijving	Projecthouder/Organisatie in Nederland	Partnerorganisatie op de Molukken
A.	100-dorpenplan		
1.	Good Governance & Schoondrinkwater dorp Yalahatan, Midden-Seram	Stichting Actiecomité P-THS	Yayasan Tita Mae
2.	Good Governance & Schoondrinkwater dorp Ewiri, Buru	Stichting TitanE	
3.	Good Governance & Coöperatie Wurlor, dorp Ohoirenan te Kei Besar	Werkgroep Ohoirenan NL	
B.	PI Economische Ontwikkeling		
4.	Duurzame Landbouw & sociaal ondernemen	Stichting TitanE	
5.	Pluimveehouderij voor 20 vrouwen in Hunitetu, Seram	Stichting Vrienden van TitanE	
6.	Coöperatie Sempe Sempe dorp Ouw	Stichting Sunrise	Yayasan Tita Mae
7.	Pilotproject zeewier en lolaschelpen, dorp Watidal (Tanimbar Archipel)	Werkgroep Watidal NL	
8.	Veeteeltproject NIKIAN dorp Jerlili, Midden-Seram	Stichting Letra Natoe	Baileo Maluku
9.	Veeteeltproject I-TERNAK dorp Waur, Eiland Kei Besar	Stichting INED	Baileo Maluku
10.	Capaciteitsopbouw Boeren Saparua	Stichting Hulpverlening Haria	Yayasan Tita Mae
C.	PI-Netwerkorganisaties		
11.	Verlichting door middel van zonne-energie voor 250 huishoudens, Molukken	Stichting Vrienden van TitanE	Yayasan Tita Mae
12.	Project Leertuin dorp Oma, Haruku	Stichting SAUWA	Yayasan Tita Mae
13.	Capaciteitsopbouw Gezondheidspost dorp Ouw	Stichting Vrienden van Ouw	Yayasan Tita Mae
14.	Pilotproject Biogas voor plattelandsveeboeren dorp Tawiri	Werkgroep Biogas Zeeland	
15.	Schoondrinkwater dorp Wailisa, West-Seram	Werkgroep Schoondrinkwater	Yayasan Tita Mae
16.	Schoondrinkwater dorp Titawaai, Nusa Laut	Stichting Sunrise	Yayasan Tita Mae
17.	Schoondrinkwater dorp Sirimau, eiland Ambon	Stichting Soya	
18.	Schoondrinkwater dorp Samoro, eiland Kisar	Werkgroep Kisar	
19.	Capaciteitsopbouw hulpverleners Rumah Aman, Ambon	Stichting Save Home	GASIRA
20.	Schoondrinkwater voor Streekziekenhuis Saparua	Stichting SAZUAM/Honimoa	Yayasan Tita Mae

De tien in het **groen** gearceerde projecten zijn in 2015 van start gegaan, en dienen uiterlijk 31 december 2015 te zijn afgerond.

Hernieuwbare natuurlijke hulpbronnen: zonne-energieverlichting en schoon drinkwater

□ *Achtergrond: het kader*

Armoedebestrijding, gezondheid en milieu (een schonere en 'groenere' leefomgeving) staan hoog op de ontwikkelingsagenda van TitanE op de Molukken. In deze context passen de ontwikkeling en implementatie van programma's om slimme technologieën, gebaseerd op gebruik van hernieuwbare, natuurlijke hulpbronnen, juist terecht te laten komen bij de huishoudens op de Molukken die deze het hardste nodig hebben.

Dit programma is geënt op de doelstelling producten die gebruik maken van natuurlijke hulpbronnen, betaalbaar en toegankelijk te maken voor families met lage inkomens op de Molukken. Slimme producten, waarmee hernieuwbare, natuurlijke hulpbronnen zoals zon, water en biomassa worden omgezet tot een gratis aanbieder van water en energie.

De invoering van zonne-energieverlichting en drinkwatervoorzieningen zoals een autonoom schoondrinkwatersysteem en de Tulip drinkwaterfilter maakt deel uit van dit ontwikkelingsprogramma.

□ *Zonne-energieverlichting en armoedebestrijding op Maluku*

Nog steeds zijn er huishoudens op Maluku (circa 40 procent) die het zonder elektriciteit moeten stellen of slechts op beperkte schaal toegang hebben tot een elektriciteitsvoorziening. Voor schoolgaande kinderen uit deze huishoudens betekent dit dat zij vaak geen huiswerk kunnen maken of een boek kunnen lezen, als het donker wordt. Terwijl goed onderwijs juist voor deze groep kinderen het verschil kan maken.

★ *De zon als energiebron voor verlichting*

Wie in armoede wordt geboren, loopt het risico later ook in armoede te vervallen. Een goede opleiding blijkt een sleutelfactor om uit de armoedefuik te ontsnappen: ontwikkeling begint immers bij het scheppen van de juiste faciliteiten thuis en op school om de juiste educatie te kunnen volgen. Om die reden heeft Stichting TitanE recentelijk het startsein gegeven voor het project zonne-energieverlichting. Het project is vooral bestemd voor huishoudens met schoolgaande kinderen op Maluku, die onvoldoende elektrische voorzieningen in huis hebben. Samen met Cordaid wil TitanE dit nieuwe instrument inzetten in de strijd tegen armoede, en aldus kinderen op Maluku een betere toekomst geven.

Cordaid is een katholieke ontwikkelingsorganisatie die al een eeuw werkt aan armoedebestrijding en ontwikkelingshulp voor de allerarmsten. Cordaid werkt nauw samen met een netwerk van 617 partnerorganisaties in 38 landen in Afrika, Azië, het Midden-Oosten en Latijns-Amerika.

Voor niets gaat de zon op: met de zon als energiebron is het gemakkelijk zonne-energie met behulp van een solar (zonnepaneel) om te zetten in elektriciteit. Zonne-energie geldt als honderd procent duurzaam: geen afval, geen CO2 en geen horizonvervuiling. Gebruik van fossiele brandstof zoals dieselolie is niet nodig: er is immers volop zonneschijn aanwezig op de Molukken!

Zo kunnen ook bewoners van geïsoleerde gebieden zoals bergachtige streken en/of afgelegen eilanden, vrij eenvoudig beschikken over deze vorm van energievoorziening. Tot op heden zijn zij voor verlichting vaak aangewezen op het gebruik van petroleumlampen (lanterna). Nadeel hiervan is dat er ongezonde afvalproducten vrijkomen. Het ontbreken van goede ventilatiemogelijkheden in huizen versterkt de negatieve effecten op de gezondheid van de bewoners.

Bovendien is het gebruik van petroleum vrij kostbaar. De overstap naar zonne-energie levert de huishoudens naar schatting een besparing op van ongeveer 1,9 juta (miljoen) Rupiah = circa 125,00 Euro op jaarbasis: een substantiële bijdrage aan de bestrijding van armoede.

★ **Aanpak**

Voor Kumpulan-organisaties, kerken, instellingen, werkgroepen, woningbouwcorporaties, bedrijven, supermarkten, particuliere initiatieven, politieke partijen en maatschappelijke organisaties biedt het project zonne-energieverlichting een uitgelezen kans een bijdrage te leveren aan armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. In samenwerking met de saniri negeri in de dorpen van herkomst kunnen huishoudens met schoolgaande kinderen worden geselecteerd.

Door huishoudens met schoolgaande kinderen op Maluku een zonne-energieverlichtingspakket te schenken, vergroot u tevens de kansen van deze kinderen op goed onderwijs én op een toekomst zonder armoede.

★ **Eerste fase: implementatieschema**

De subsidiegelden - op basis van 50 procent matchfunding - zijn in november vorig jaar overgeboekt naar Yayasan Tita Mae, partnerorganisatie van TitanE op de Molukken, terwijl de in Jakarta bestelde zonne-energieverlichtingspakketten tussen 15 en 20 december in Ambon zijn afgeleverd. Vervolgens heeft Tita Mae na de kerstdagen de installatie van de zonne-energieverlichtingspakketten ter hand genomen op de door de donoren aangegeven bestemmingen, en wel aan de hand van het volgende implementatieschema:

<i>Wanneer</i>	<i>Waar</i>	<i>Aantal</i>
Periode 29.12.2014 - 16.01.2015	Op het eiland Ambon in de dorpen Latuhalat, Amahusu, Halong Hutumuri, Passo, Suli, Waai, Liang, Wayame, Tawiri, Lilibooi, Alang, en in de stadswijken van Ambon-Stad, waaronder Skip en Karang Panjang	74
Periode 19.01.2015 - 21.01.2015	Op het eiland Haruku in de dorpen Aboru, Oma, Haruku en Sameth	13
Periode 28.01.2015 - 30.01.2015	Op het eiland Nusa Laut in het dorp Titawaai	10
Periode 02.02.2015 - 05.02.2015	Op het eiland Saparua in de dorpen Kota Saparua, Haria, Paperu, Siri Sori Serani, Ullath, Ouw, Pia, Tuhaha en Ihamahu	30
Periode 08.02.2015 - 13.02.2015	Op het eiland Seram in de dorpen Kamarian, Hunitetu, Hatusua en Piru (regio Waaipia)	25
		152

Met de plaatsing van de 152 pakketten is de doelstelling van de eerste fase om 125 huishoudens te voorzien van zonne-energieverlichting, in ruime mate gerealiseerd.

★ **Tweede fase: implementatieschema**

In maart 2015 is de tweede fase van start gegaan. Hierbij gaat het om in totaal 184 pakketten, waarvan 50 pakketten in Negeri Lima. Het implementatieschema voor deze fase ziet er als volgt uit:

<i>Wanneer</i>	<i>Waar</i>	<i>Aantal</i>
Q2 (Tweede kwartaal) 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Diverse locaties op het eiland Ambon • Negeri Lima (de slachtoffers van de dambreuk in 2013) 	24 50
Q2 (Tweede kwartaal) 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Diverse locaties op het eiland Seram 	25

Q2 (Tweede kwartaal) 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Op de Kei-Eilanden: <ul style="list-style-type: none"> ⇒ Kei Besar ⇒ Kei Kecil ⇒ Tual 	48 10 10
Q2 (Tweede kwartaal) 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende dorpen op het eiland Saparua 	9
Q2 (Tweede kwartaal) 2015	<ul style="list-style-type: none"> • Verschillende dorpen op het eiland Nusa Laut 	8
		184

Met het aantal van 184 geplaatste units is ook de doelstelling om in de tweede fase zonne-energieverlichting in 125 huishoudens te installeren, ruimschoots gehaald. Kortom: met een overschrijding van het beoogde aantal van 250 pakketten met 86 units is het zonne-energieverlichtingsproject een daverend succes geworden - met dank aan Cordaid voor het toestaan van deze overschrijding én de donoren voor hun bijdrage!

Programma schoon drinkwater 2015 voor dorpen

I. Schoon drinkwater dorp Wailisa (West-Seram)

□ Achtergrond

Het dorp Wailisa bestaat nu uit een mix van diverse bevolkingsgroepen: mensen van de Kei- en Tanimbar-Eilanden kwamen zich ook hier vestigen. De groep uit Kisar vormt de meerderheid. Wailisa heeft drie Soa's of adatwijken, gebaseerd op de adat van het eiland Kisar. Deze Soa's dragen namen, die verband houden met Kisar: Soa Sermatang, Soa Kisar en Soa Lemola.

De drinkwatervoorziening in Wailisa vormt een heel groot probleem. De ooit geslagen waterputten in het dorp leveren brak water, alleen geschikt voor het wassen van kleren. Drinkwater moet - meestal door vrouwen en kinderen - buiten het dorp worden gehaald. De bron is het riviertje Liliane. Tijdens het conflict tussen Christenen en Moslims van 1999-2004 werd de bevolking geëvacueerd naar Piru, de hoofdstad van West-Seram. Vijf jaar later keerden zij naar Wailisa terug.

- 1) Projectomschrijving: Schoon drinkwatervoorziening dorp Wailisa, West Seram
- 2) Aantal inwoners : Circa 1.000 zielen
- 3) Uitvoeringsperiode : 2015
- 4) Financiering : Cordaid, Rabo Share4More, Alfa-college Groningen
- 5) Samenwerking : Alfa-college - met 4 studenten als stagiaires op de Molukken
- 6) Uitvoerder : Partnerorganisatie Yayasan Tita Mae
- 7) Systeem : Op basis van zonne-energie, groene energie en zeer lage exploitatiekosten
- 8) Status : Uitgevoerd en gerealiseerd in de periode februari-maart 2015
- 9) Omvang : € 26.500,00

II. Schoon drinkwater dorp Yalahatan (Midden-Seram)

□ Achtergrond

Het dorp Tambilouw telt vijf satellietdorpen. Het dorp Yalahatan is een satellietdorp van het dorp Tambilou. De andere satellietdorpen zijn Tohai, Lateri en Neuw.

De boerengemeenschap van Yalahatan is afhankelijk van de oogst van de nootmuskaat en kruidnagels. De kruidnagel geldt als één van de belangrijkste bronnen van inkomsten. De gewassen met een korte levensduur, zoals groenten, worden alleen geteeld voor de voedselvoorziening van het gezin.

De watervoorziening blijkt zeer gebrekkig te functioneren. Het water uit de rivier wordt zowel gebruikt om te drinken (na goed koken) als voor andere huishoudelijke doeleinden.

Riviertje van Yalahatan

Om die reden heeft het dorpsbestuur van Yalahatan een verzoek bij Stichting Actiecomité P-THS (afgekort P-THS) ingediend ter ondersteuning bij de aanleg van een schoondrinkwatervoorziening in het dorp. P-THS heeft Yalahatan ooit ondersteund bij de bouw van een nieuwe kerk, die tijdens het conflict tussen Christenen en Moslims van 1999-2004 geheel is uitgebrand. Actiecomité P-THS heeft het verzoek van de dorpsleiding ingewilligd.

- 1) Projectomschrijving: Schoondrinkwatervoorziening, dorp Yalahatan, Midden-Seram
- 2) Projecthouder : Stichting Actiecomité P-THS te Krimpen a/d IJssel
- 3) Begeleiding : TitanE
- 4) Aantal inwoners : Circa 1.600 zielen
- 5) Uitvoeringsperiode : 2015
- 6) Omvang : € 19.500,00
- 7) Financiering : Cordaid, Rabo Share4More, en eigen fondswervingsactiviteiten P-THS
Het benodigde budget is beschikbaar, waardoor het project kan worden uitgevoerd
- 8) Samenwerking : TitanE, Yayasan Tita Mae
- 9) Uitvoerder : Yayasan Tita Mae
- 10) Status : Planning uitvoering juli-augustus 2015

III. Schoondrinkwater dorp Titawaai (Nusa Laut)

□ Achtergrond

De aanleg van de geplande schoondrinkwatervoorziening bevindt zich in uitvoeringsfase 2. Fase één is gericht op de installatie van een zonnepomp en 12 zonnepanelen. De installatie dient ter vervanging van het bestaande aggregaat. De vervanging van het aggregaat door de zonne-energie aangedreven pomp levert een besparing van Rp 16.000,00 per huishouden op.

Fase 1 gereed

De tweede fase betreft de verbetering van de waterdistributie naar de verschillende dorpswijken van Titawaai.

Het dorp Titawaai is het grootste van de zeven dorpen op het eiland Nusa Laut. Het eiland Nusa Laut maakt deel uit van de Lease-Eilanden in de Midden-Molukken. Landbouw en visserij gelden als de middelen van bestaan. De landbouw is voornamelijk geënt op de oogst van kruidnagels. Deze oogst vindt eenmaal per jaar plaats.

Klimaatveranderingen maken de regelmaat in de oogst onzeker. De beoefening van de visserij is ook seizoensgebonden. Tijdens stormachtige perioden is de zee nauwelijks tot niet te bevaren ten behoeve van de visserij.

- 1) Projectomschrijving: Schoondrinkwatervoorziening, dorp Titawaai, eiland Nusa Laut
- 2) Projecthouder : Stichting Sunrise te Maastricht
- 3) Begeleiding : TitanE
- 4) Aantal inwoners : Circa 1.700 zielen
- 5) Uitvoeringsperiode : 2015
- 6) Omvang : € 10.000,00
- 7) Financiering : Cordaid en Stichting Sunrise
Het benodigde budget is beschikbaar, waardoor het project kan worden uitgevoerd
- 8) Samenwerking : TitanE, Yayasan Tita Mae (Ambon)
- 9) Uitvoerder : Yayasan Tita Mae
- 10) Status : Planning uitvoering juli-augustus 2015

IV. Schoondrinkwatervoorziening Openbaar Streekziekenhuis Saparua (Saparua)

□ Achtergrond

Het ziekenhuis beschikt over een eigen infrastructuur van leidingnetwerk met bijbehorende kranen. De waterlevering wordt verzorgd door het staatsleidingbedrijf. Bij uitval van de stroomvoorziening wordt ook de watertoevoer onderbroken. Het ziekenhuis heeft dan ook behoefte aan een zelfstandige watervoorziening.

Winning van grondwater geschiedt op de locatie van het ziekenhuis door middel van boringen. Het water is ook schoon door natuurlijke filtratie. Bovendien is in de buurt geen industrie aanwezig, die het grondwater kan vervuilen.

Middels een door zonne-energie aangedreven pomp kan een autonome watertoevoer worden gerealiseerd. Hierbij wordt het water omhoog gepompt naar een hoog opgesteld opvangreservoir, en vervolgens aangevoerd op het bestaande leidingnetwerk.

- 1) Projectomschrijving: Schoondrinkwatervoorziening Openbaar Streekziekenhuis Saparua
  - 2) Projecthouder : Stichting Aandacht voor Zorg in Uli Asa Maluku (SAZUAM) te Eerbeek
  - 3) Begeleiding : TitanE
  - 4) Uitvoeringsperiode : 2015
  - 5) Omvang : € 13.600,00
  - 6) Financiering : Cordaid en SAZUAM
- Het benodigde budget is beschikbaar, waardoor het project kan worden uitgevoerd
- 7) Samenwerking : TitanE, Yayasan Tita Mae
  - 8) Uitvoerder : Yayasan Tita Mae
  - 9) Status : Planning uitvoering augustus-september 2015

V. Schoondrinkwater dorp Soya Atas (Ambon)

□ Achtergrond

Het leidingennetwerk van Soya is door de storm en de aardbeving in oktober 2012 totaal verwoest. Het verzoek aan de overheid om hulp kreeg geen gehoor. Het betrekken van water via bedrijven betekent een zware financiële last voor de bewoners van Sirimau. Deze situatie is aanleiding voor de dorpsleiding om het onderhavige project te initiëren.

Het voorstel behelst de realisatie van een schoon drinkwaterdistributienetwerk voor 1.300 ingezetenen met een benodigde capaciteit van ongeveer 80 m³ per dag. Het dorp beschikt over een eigen waterbron, terwijl het naburige dorp Kilang bereid is zijn waterbron ter beschikking te stellen. Het betreft oppervlaktewater dat circa 4 km van Sirimau is verwijderd. Een gunstige bijkomstigheid is dat deze waterbron hoger ligt dan Sirimau, zodat het water via gravitatie ernaar toe kan worden geleid.

- 1) Projectomschrijving: Schoon drinkwatervoorziening dorp Soya Atas, Eiland Ambon
- 2) Projecthouder : Stichting Soya Atas
- 3) Aantal inwoners : Circa 1.000
- 4) Uitvoeringsperiode : 2015
- 5) Omvang : € 9.000,00
- 6) Financiering : Rabo Share4More en Stichting Soya Atas
- 7) Samenwerking : TitanE en TitaMae
- 8) Uitvoerder : Partnerorganisatie Yayasan Tita Mae
- 9) Systeem : Natuurlijke gravitatie
- 10) Status : Planning oktober 2015

VI. Schoon drinkwater Ewiri (Buru Selatan)

Kinderen zijn met de waterhuishouding belast

□ **Achtergrond**

Het dorp Ewiri, met in totaal 1.531 inwoners, ligt in het zuiden van het eiland Buru. Ewiri is één van de dorpen op het eiland Buru, dat op 7 december 2001 slachtoffer is geworden van het conflict tussen Christenen en Moslims van 1999-2004. Ewiri werd in de vroege ochtend aangevallen door 800 terroristen. Hiervoor was geen enkele aanleiding. De helft van het dorp werd platgebrand, inclusief de kerk en de school.

Dankzij de aanwezige militaire post werd de bevolking grotendeels gespaard. Helaas waren er drie dodelijke slachtoffers te betreuren. Het dorp is weer redelijk hersteld, maar de noden zijn groot. De overheid heeft weliswaar meegeholpen met de wederopbouw, maar jammer genoeg niets gedaan om de lokale economie uit het slop te halen. Bovendien ontbreekt er een adequate schoon drinkwatervoorziening. Er moet dan ook echt werk worden gemaakt om de infrastructuur te verbeteren.

Buru Selatan is sinds 2010 een Kabupaten geworden. Wellicht kan als gevolg hiervan op ontwikkelingsterrein een frisse wind gaan waaien. Het dorp ligt vrij geïsoleerd: er is nauwelijks verkeer van en naar Ewiri. Ambon ligt op ongeveer 20 uur varen van Ewiri.

- 1) Projectomschrijving: Schoon drinkwatervoorziening dorp Ewiri, Buru Selatan (Zuid-Buru)
- 2) Projecthouder : Stichting TitanE
- 3) Aantal inwoners : Circa 1.531 zielen
- 4) Uitvoeringsperiode : 2015
- 5) Omvang : € 21.000,00
- 6) Financiering : Fondswerving
- 7) Samenwerking : TitanE, Yayasan Tita Mae (Ambon)
- 8) Uitvoerder : Yayasan Tita Mae
- 9) Status : Planning uitvoering augustus-oktober 2015

Samenvatting Financiering schoon drinkwaterprojecten 2015:

1. Totale begroting schoon drinkwaterprojecten Molukken:	€ 100.000,00
2. Dekking begroting tot augustus 2015:	<u>€ 070.000,00</u> +
Begrotingstekort =	€ 030.000,00

Wilt u de aanleg van schoon drinkwatervoorzieningen financieel ondersteunen? Uw bijdrage is van harte welkom!

Programma schoon drinkwater 2015 voor huishoudens

□ **Tulip Waterfilter voor families op de Molukken**

Stichting TitanE werkt sinds enige tijd samen met IVY. IVY is een Nederlandse social business (sociaal onderneming) en actief in Indonesië op de Molukken, Kalimantan en Java. Onder het motto 'Handel in plaats van doneren' IVY biedt in de praktijk levensveranderende technologieën aan op basis van lokale basisbehoeften. De missie van IVY is dat producten zoals zonne-energielampen, drinkwaterfilters en biomassafornuizen terechtkomen bij huishoudens met lage inkomens in Indonesië.

Samen met Yayasan Tita Mae, partnerorganisatie van TitanE op de Molukken, organiseert IVY presentaties en trainingen over deze technologieën. Eén van deze producten is de Tulip Waterfilter, waarvan TitanE en Tita Mae 500 stuks hebben ingekocht. De drinkwaterfilters zijn inmiddels geleverd voor distributie op Ambon.

★ **Specificaties waterfilter**

De drinkwaterfilter bestaat uit twee compartimenten, elk met een inhoud van 10 liter. Het bovenste compartiment bevat een gepatenteerd filterelement. Verschillende tests hebben uitgewezen dat vervuild regen-, rivier- en grondwater via deze filter wordt omgezet tot schoon drinkwater. Koken van vervuild water is niet meer nodig.

De capaciteit van de filter bedraagt gemiddeld 7000 liter per jaar voor een gezin van vijf leden. Het filterelement kost € 14,00 per stuk; er is een garantie van zes maanden. Alle gebruikers krijgen een training in bewustzijn, technologie en business.

★ **Effect**

Met een drinkwaterfilter hoeven vrouwen geen duur, gebotteld water meer te kopen, en zijn ze geen geld kwijt aan het koken van vervuild water. Door het gebruik van dit product wordt geld bespaard op de maandelijkse kosten voor water en energie: gemiddeld € 10,00 of Rp 140.800,00 per maand, op jaarbasis Rp 1,7 juta. Bovendien draagt de waterfilter bij aan een gezondere en schonere leefomgeving: geen vervuild drinkwater meer en minder giftige petroleumdampen.

★ **Armoedebestrijding**

Voor Kumpulan-organisaties, kerken, instellingen, werkgroepen, woningbouwcorporaties, bedrijven, supermarkten, particuliere initiatieven, politieke partijen en maatschappelijke organisaties biedt de drinkwaterfilter een uitgelezen kans een bijdrage te leveren aan armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling. Door families met lage inkomens op Maluku een waterfilter te schenken, vergroot u tevens de kansen van deze families op een groener en gezonder leven én op een toekomst zonder armoede.

Kumpulan-organisaties kunnen in samenwerking met de saniri negeri in de dorpen van herkomst families selecteren.

□ **Aanpak**

Wilt u een waterfilter aan uw familie op de Molukken schenken? Dan kunt zich u daarvoor aanmelden via het e-mailadres: fpalyama@casema.nl - of telefonisch via het nummer: +31622409115.

De kosten voor de aanschaf van de waterfilter op het eiland Ambon bedragen € 28,00 per stuk all-in voor (een familielid op) het eiland Ambon, € 29,00 voor het eiland Haruku, € 30,00 voor de eilanden Saparua en Nusa Laut, en € 31,00 voor het eiland Seram. De prijsverschillen worden bepaald door de transportkosten.

Ook kunt u het bedrag overmaken naar **IBAN NL67RABO0364157704** van Stichting TitanE onder vermelding van de naam en het dorp van het familielid, voor wie de waterfilter in Maluku is bestemd.

Wilt u samen met ons de strijd aanbinden tegen armoede op Maluku? Stuur een e-mail naar info@titane.nl.

Stichting TitanE heeft de ANBI-status (Algemeen Nut Beogende Instelling); daarmee is uw bijdrage fiscaal aftrekbaar.

Bijlage: Testrapport

Afbeelding van de waterfilter:

Programma Microkrediet voor vrouwen in Maluku

□ **Achtergronden: het kader**

Sinds de 'Kerusuhan' (het conflict tussen Christelijke en Islamitische bewoners in de periode 2000-2004) wordt op de Molukken veel geïnvesteerd in verzoening en conflictpreventie. De adat dient hierbij als belangrijk bindmiddel. Daarbij komt dat de democratiserings- en decentralisatieprocessen na beëindiging van de Kerusuhan goed op gang zijn gekomen.

Op economisch terrein voert de provinciale overheid - onder leiding van de gouverneur van de provincie Molukken - een economisch beleid, waarbij de nadruk ligt op fysieke activiteiten in (de omgeving van) de stad. Zo is er relatief veel aandacht voor de exploitatie van natuurlijke rijkdommen en grote prestigeprojecten. Er worden dan ook veel bouwactiviteiten ontplooid. In de lokale economie wordt van overheidswege weinig geïnvesteerd. Er is dan ook nauwelijks oog voor de sociaal-economische ontwikkeling van het platteland, terwijl 66% van de bevolking afhankelijk is van de lokale economie, vooral de agrarische sector: kleinschalige land- en tuinbouw, visserij en de informele sector. Dit beleidsterrein wordt overgelaten aan de lagere overheden, die echter weinig kennis van zaken hebben op sociaal en economisch vlak.

Het gevolg is onder andere een toename van huishoudelijk geweld, verkrachtingen en alcoholgebruik. Uit politierapporten in 2014 blijkt, dat het problematisch alcoholgebruik met 60% is gestegen. In 2015 is dit percentage inmiddels opgelopen tot 80%. Deze trend is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de grote economische achterstand. Vrouwen en jonge meisjes zijn hiervan de slachtoffers.

□ **Microkrediet als tool of development**

Microkrediet aan vrouwen kan ontwikkelingen in gang zetten, waarbij de positie van de vrouw in het algemeen, en in het bijzonder als zelfstandig ondernemster wordt versterkt. Microkrediet geldt immers als een belangrijk instrument, daar de vrouwen voor economische activiteiten niet terecht kunnen bij een bank voor een onderpand of niet beschikken over een onderpand voor een lening. Kortom: microkrediet aan plattelandsvrouwen biedt kansen om de structureel zwakke economische positie van vrouwen te versterken.

Daarnaast kan microkrediet als aanjager fungeren om op termijn de transitie te kunnen maken van zelfstandig ondernemerschap naar sociaal ondernemerschap, waarin een maatschappelijk probleem op bedrijfsmatige manier wordt aangepakt. Hierbij is de maatschappelijke winst primair, de financiële winst noodzakelijk om te blijven bestaan, en sociale verandering het ultieme doel. De vrouw, als zelfstandig ondernemster, is immers niet een alleenstaand individu. Zij is nauw verbonden met haar familie en haar dorp. Voor een duurzame ontwikkeling van de Molukse dorpen zijn financiële middelen nodig, die kunnen worden opgebracht met behulp van het microkredietprogramma. Op zijn beurt is het microkredietprogramma afhankelijk van de nodige ervaring en krachten van de gemeenschappen, waarin het wordt geïmplementeerd.

Om bovengenoemde redenen ontwikkelen Stichting TitanE en MikroKrediet voor Moeders een project 'Microkrediet voor vrouwen in Maluku'. De middelen worden rechtstreeks ingezet voor de economische ontwikkeling van vrouwen.

□ **Doelstelling**

• *Korte termijn*

De doelstelling op korte termijn betreft het verstrekken van microkrediet aan in totaal 100 vrouwen in Hunitetu op West-Seram, het dorp Hatu op Ambon en dorp Ouw op Saparua. Het microkrediet per vrouw bedraagt gemiddeld IDR 1.000.000,00 = € 75,00.

- *Middellange termijn*

Het doel op middellange termijn is dat de vrouwen door hun economische activiteiten een eigen inkomen verwerven, waarmee hun zelfstandigheid wordt bevorderd. Kortom, de economische activiteiten dragen bij aan versterking van de economische en maatschappelijke positie van de vrouw.

Het gaat hier om vrouwen zonder een vast inkomen en een onderpand voor een eventuele lening bij een bank. Het microkrediet wordt uitsluitend verschaft ter verbetering van de economische positie van de geselecteerde vrouwen. Belangrijke voorwaarde is dat de lening tegen een rente wordt uitgezet en binnen de afgesproken termijn wordt terugbetaald.

De lening wordt verstrekt aan individuele vrouwen. De leningstermijn varieert van zes maanden tot een jaar, afhankelijk van de snelheid van de business case van de vrouwen. Via een assessment kunnen de termijnen gezamenlijk worden bepaald.

De rente is vastgesteld op 1,25% per maand.

Het verstrekken van een lening is onvoldoende. Uit oogpunt van project- en risicobeheersing is het noodzakelijk dit project intensief te begeleiden, te monitoren en het ownership (empowerment) te versterken. In dit verband wordt onder meer de CLCP/SALT-methodologie toegepast.

- **Specificatie doelgroep**

De doelgroep van dit project bestaat uit 100 moeders, respectievelijk afkomstig uit de dorpen Sukowati en Ursana in de bergstreek van Hunitetu op het eiland Seram, het dorp Hatu op het eiland Ambon en het dorp Ouw op het eiland Saparua.

- ⇒ **Hunitetu: 25 vrouwen**

De economische positie van de vrouwen van de bergstreek Hunitetu is zwak. Het inkomen van de mannen is niet toereikend voor het gezin: vandaar het initiatief van vrouwen om een pluimveehouderij op te zetten. De vraag naar scharrelkippen is hoog, het aanbod schaars. Met behulp van een lening kunnen zij zelf de economische ontwikkeling initiëren. Technische begeleiding is hierbij noodzakelijk, evenals een training in ownership en een training 'on the job'.

- ⇒ **Hatu: 25 vrouwen**

De vrouwen van Hatu zijn reeds op zeer bescheiden schaal begonnen met het opzetten van economische activiteiten. Een lening via een microkrediet geeft een extra impuls aan deze ontwikkeling. Het ultieme doel is het genereren van meer inkomsten door bestaande activiteiten uit te breiden. Begeleiding is noodzakelijk, alsook een training in ownership en een training 'on the job'.

- ⇒ **Rumah Tiga: 20 vrouwen**

De vrouwen van Rumah Tiga ondernemen reeds kleinschalige small business activiteiten, vergelijkbaar met die van de vrouwen van Hatu. Een lening via een microkrediet geeft een extra impuls aan deze ontwikkeling. Het ultieme doel is het genereren van meer inkomsten door bestaande activiteiten uit te breiden. Begeleiding is noodzakelijk, alsook een training in ownership en een training 'on the job'.

- ⇒ **Ouw: 30 vrouwen**

De vrouwen van het dorp Ouw houden zich bezig met de productie van Sempe Sempe: gebruiksvoorwerpen, gemaakt van aardewerk. Zij ondervinden hierbij in toenemende mate concurrentie van plastic producten. Deze strijd willen zij aangaan door een zelforganisatie te vormen - met als oogmerk de kwaliteit te verbeteren en goedkoper te produceren. Met behulp van een lening aan de individuele Sempe Sempe vrouwen kan gezamenlijk worden geïnvesteerd in productiemiddelen, standaardisatie van de productiewijze en het creëren van betere afzetmogelijkheden om een betere inkomenspositie te verwerven.

□ **Stappenplan**

De invoering van microkrediet aan plattelandsvrouwen is niet zonder risico. De risico's kunnen worden beheerst door dit instrument gefaseerd in te voeren en een sluitend procesmanagement te ontwikkelen. Leren van andere, reeds uitgevoerde activiteiten op het terrein van microkredietverstrekking is er één van. Van belang is echter om te werken aan sociale cohesie en tegelijkertijd te investeren in de economische ontwikkeling van iedere vrouw die aan dit programma is verbonden. Een intensieve begeleiding is een voorwaarde. Voor een belangrijk deel kan dit worden neergelegd bij de vrouwen zelf, mits een goede training hieraan vooraf is gegaan, en de monitoring en evaluatie van het gehele proces zijn gewaarborgd.

Het stappenplan omvat op hoofdlijnen de volgende activiteiten:

1. Socialisatie

Het doel is de dorpsleiding en de dorpsgemeenschap nader te informeren over en draagvlak te creëren voor de opzet en inhoud van het microkredietproject in de vorm van een voorlichtingsbijeenkomst. Tita Mae zal in samenwerking met de dorpsleiding deze voorlichtingsactiviteit organiseren. Voor de sondering van het project worden alle geledingen van de dorpsgemeenschap uitgenodigd.

2. CLCP/SALT

Alvorens tot kredietverstrekking over te gaan, zal een gedegen CLCP/SALT-training worden gegeven aan de kandidaat-vrouwen. Tita Mae Ambon beschikt over trainsters die deze training kunnen verzorgen. Het doel van de training is uiteindelijk de zelfredzaamheid en het organisatievermogen van de vrouwen te waarborgen. Kort gezegd: toewerken naar zelfstandigheid en uit de armoedefuik geraken.

Een CLCP/SALT-training duurt drie dagen en omvat de volgende onderdelen:

Fase	Process
☐ Wie zijn wij?	⇒ Community Life Competence gaat uit van de eigen resources van mensen en organisaties.
☐ Waar willen wij zijn?	⇒ Wat is onze 'droom'? → Van 'individuele droom' naar 'groepsdroom'.
☐ Waar zijn wij nu?	⇒ Voordat er wordt overgegaan tot actie, doen wij (mensen/organisaties) een self-assesement, waarbij we overeenkomen, waar we 'nu' zijn ten opzichte van onze 'droom'.
☐ Hoe komen wij daar?	⇒ Wij (mensen/organisaties) stellen een actieplan op, waarbij wij op basis van het self-assesement bepalen, wat onze prioriteiten zijn voor het actieplan.
☐ Wat hebben wij geleerd?	⇒ Na elke 6 maanden uitvoering herhalen wij (mensen/organisaties) het self-assesement om het succes te meten en acties - waar nodig - aan te passen.

3. Vorming vrouwengroepen en assessment

Uit de CLCP/SALT-training worden vrouwen gerekruteerd, die daadwerkelijk in dit project willen participeren. Gemakshalve noemen wij dit microkredietgroepen.

Uit de groep geselecteerde vrouwen zullen vervolgens kleine microkredietvrouwengroepen worden samengesteld, bestaande uit vijf vrouwen. Voor het gemak duiden wij deze vijf vrouwen die als gevolg van de training elkaar hebben gekozen, aan als 'solidariteitsgroep'. De vrouwen kiezen zelf hun eigen solidariteitsgroep; uit hun midden kiezen ze een coördinator. Tegelijkertijd wordt de taakomschrijving van de coördinator door de vrouwen besproken en vastgelegd. Anders gezegd: van meet af aan worden verantwoordelijkheden bij de vrouwen neergelegd.

Na beëindiging van de training vindt er een assessment plaats, waarbij de persoonlijke gegevens van de deelnemende vrouwen worden vastgelegd. Tevens wordt de business case overeengekomen.

4. Trainingen op maat en 'on the job'

Onder de noemer 'versterking van de human resources' krijgen de vrouwen een training in hun discipline. Tevens worden ze begeleid door een ter zake deskundige, ervaren medewerker, die ervaring heeft in het vakgebied, waarin de vrouwen werkzaam zijn (pluimveeteelt en kippenfokkerij, pottenbakken en zo meer). In dit proces is het cruciaal dat de aandacht wordt geconcentreerd op de ontwikkeling van de human resources (menselijke hulpbronnen) van de solidariteitsgroepen - langs de lijn van capaciteitsversterking door middel van trainingen op maat en 'trainingen on the job'.

□ Kredietverstrekking

Er wordt een lening verschaft per vrouw van gemiddeld IDR 1.000.000 - tegen de koers van 27 april 2015 € 75,00 (rekening houdend met koersfluctuaties), en een rente van 1,25% (voorlopig) per maand berekend. Het rentepercentage is noodzakelijk ter dekking van de operationele kosten. Op basis van het assessment met alle betrokken vrouwen op hun business case zal definitief worden vastgesteld, hoeveel krediet kan worden verstrekt aan de deelnemende vrouwen. Voor de vrouwen van respectievelijk Hunitetu, Hatu en Ouw kan de hoogte van het te verschaffen krediet verschillend zijn.

□ Werkwijze

- I. In totaal 100 vrouwen nemen deel: verdeeld in 20 groepen, genaamd solidariteitsgroepen, bestaande uit 5 vrouwen per groep.
- II. De vrouwen kiezen zelf, met wie ze willen samenwerken binnen de solidariteitsgroep.
- III. Per solidariteitsgroep kiezen de leden uit hun midden één woordvoerder/contactpersoon.
- IV. Per week komen de solidariteitsgroepen bij elkaar voor een evaluatie van de afgelopen week.
- V. Periodiek (naar gelang de gemaakte afspraken) komt een medewerkster van Tita Mae op bezoek bij de groepen voor de evaluatie alsook voor de inning van aflossing en rente;
- VI. De frequenties van de bezoeken zijn afhankelijk van de business case: voor de pluimveehouderij in Hunitetu 1 x per maand per solidariteitsgroep, per 14 dagen voor de Sempe Sempe vrouwen in Ouw - alsook voor de small business vrouwen in Hatu.
- VII. Per twee maanden vindt een overlegbijeenkomst per dorp plaats.

Kleine (solidariteits)groepen, bestaande uit vijf vrouwen, zijn overzichtelijker en hebben als bijkomend voordeel dat ze gemakkelijker te begeleiden en te managen zijn. In de groep staan de groepsleden onderling voor elkaar garant. Dit heeft twee voordelen. Het belangrijkste is dat dit een manier is om het collecteren van de aflossing plus rente te vereenvoudigen. Bovendien zoeken solidariteitsgroepsleden elkaar uit, omdat ze elkaar kennen. Voor kennissen die je vertrouwt en kent als betrouwbaar, durf je wel garant te staan, voor anderen geldt dit niet in eerste instantie of in mindere mate.

Een tweede factor is de **sociale druk** op elke vrouw om de lening af te lossen, omdat in geval van niet terugbetalen de andere groepsleden hiervan nadeel zouden ondervinden. Deze sociale druk valt in de praktijk mee, omdat groepsleden van tevoren al bewust betrouwbare groepsgenoten geselecteerd hebben.

□ **Revolving**

Zodra een 'solidariteitsgroep' de verschafte lening volledig heeft afgelost, wordt het basiskapitaal verstrekt aan een andere, nieuwe solidariteitsgroep. Voorafgaande deze stap vindt eerst overleg met 'Microkrediet voor moeders' plaats.

□ **Financiering**

De begroting van het project 'Microkrediet voor vrouwen in Maluku' van Hunitetu, Hatu en Sempe Sempe vrouwen ziet er als volgt uit.

1. Kapitaal t.b.v. de verschafte lening: 100 x € 75,00	= € 7.500,00
2. Socialisatie en assessment in de drie dorpen, ad € 300,00	= € 900,00
3. Training CLCP/SALT, drie dagen per dorp, ad € 750,00	= € 2.250,00
4. Pluimveetraining aan vrouwen	= € 1.000,00
5. Organisatiekosten TitanE, 7%	= € 815,50 +
Totaal	= € 12.465,50

Uitgaande van een lening met looptijd van 1 jaar bedraagt het beschikbare budget: 15% x € 7.500,00
= € 1.125,- of IDR 15.625.000,00.

Wilt u het Microkredietproject voor vrouwen in Maluku financieel ondersteunen? Uw bijdrage is van harte welkom!

Programma Treasures of Maluku

Een aanzienlijk deel van de bevolking op de Molukken is economisch actief in de informele sector. De informele sector vormt min of meer de motor van de dagelijkse economische bedrijvigheid, bijvoorbeeld in de voedselvoorziening (pasars en kiosken), transport en diensten.

Als organisatie voor duurzame ontwikkeling besteedt Stichting TitanE sinds 2003 specifieke aandacht aan de ontwikkeling van de informele sector, verbijzonderd naar de oude ambachtelijke producten van de Molukken. In dit kader heeft TitanE in de periode van 2003 tot en met 2008 vijf containers met Molukse producten tegen een eerlijke prijs ingekocht bij de kleine producenten, en in Nederland geïmporteerd. Dit bleek een succesvolle onderneming: de producten vonden via verschillende organisaties - zowel op commerciële als niet-commerciële basis - hun weg in de Nederlandse markt en samenleving. Niettemin heeft TitanE in 2008 de pijnlijke beslissing moeten nemen het programma vanwege de hoge transportkosten, arbeidskosten en de hoge huur van de opslagplaats stop te zetten.

In 2015 is het programma om Molukse producten op ideële basis te importeren, nieuw leven ingeblazen - geïnitieerd door een team, opererend onder de naam 'Treasures of Maluku'. Dit team bestaat uit vier jonge, enthousiaste vrijwilligers onder leiding van Jamie Schaduw, en werkt onder de vleugels van TitanE.

Webshop

Met 'Treasures of Maluku' worden schatten uit de Molukken bedoeld die dreigen te verdwijnen door de afwezigheid van een afzetmarkt en een startkrediet voor kleine producenten. Tegelijkertijd vertegenwoordigen deze oude ambachtelijke producten een waarde als cultureel erfgoed: het gaat immers om producten met een bijzonder verhaal. Hierbij valt te denken aan sagu voor het maken van Papeda, Tifa's, ikat-weefproducten, sempe-sempe, uniek houtsnijwerk, nootmuskaat en nog veel meer.

Treasures of Maluku heeft een grote eerste partij met producten ingekocht van de partners op de Molukken. Deze producten zijn inmiddels geleverd; binnenkort zijn ze online te bestellen via de webshop van Treasures of Maluku. De inkoop is mede mogelijk gemaakt door een crowdfundingcampagne die op donderdag 1 oktober 2015 van start is gegaan op het platform 1%Club van start gegaan.

'Om zoveel mogelijk afzet te realiseren, ondernemen we initiatieven, gelinkt aan Treasures of Maluku. Zo willen we u vragen ons te helpen door aandacht op Social Media te genereren voor de traditionele ambachtelijke producten uit de Molukken. Dit kan al door onze Facebook-berichten te liken en delen of door wellicht zelf een 'post' te schrijven. Ook offline willen we u vragen om het woord te verspreiden', vertelt Jamie Schaduw. 'Treasures of Maluku bestaat uit een team van vrijwilligers. Dit betekent dat wij weinig tot geen middelen hebben om U te bedanken. Wat we wel kunnen bieden, is een online podium voor uw organisatie en een uitnodiging voor de feestelijke opening van de webshop.'

Bezoek Treasures of Maluku op www.facebook.com/treasuresofmaluku; voor andere projecten van TitanE zie www.titane.nl.

Voor de campagnepagina zie www.onepercentclub.com/nl/#!/projects/treasures-of-maluku.

Voor de campagnevideo zie www.youtube.com/watch?v=nAikWiVtHCU.